

Gósy Mária (szerk.): Beszédészlelési és beszédmegértési zavarok az anyanyelv-elsajátításban.

Az anyanyelv elsajátítása nem csupán a beszéd kialakulását, de annak megértését is magában foglalja. Ez a folyamat azonban nem mindig zajlik problémamentesen. Késheet a gyermek beszédindulása, kiejtése hibás lehet, közlései az adott életkorban elvárthoz képest elmaradást mutathatnak. Napjainkban azonban egyre gyakoribb, hogy az anyanyelv-elsajátítási zavarok az elhangzó közlések feldolgozását érintik. Az erre utaló intő jelek figyelmen kívül hagyása, félreértelmezése a későbbiekben olvasási, helyesírási nehézségeket, tanulási problémákat és viselkedési zavarokat vonhat maga után. A *Beszédészlelési és beszédmegértési zavarok az anyanyelv-elsajátításban* című Gósy Mária által szerkesztett tanulmánykötetnek éppen emiatt van különös jelentősége.

A kötet 23 tanulmánya a következő 7 fejezetre tagolódik: A beszédfeldolgozás fiziológiai háttere; Beszédfeldolgozás és halláscsökkenés; Beszédfeldolgozás beszédproduktions zavarban; Beszédfeldolgozás olvasási nehézség, diszlexia esetén; Beszédfeldolgozás és mentális érintettség; Beszédfeldolgozási nehézségek; A beszédfeldolgozás fejlesztési lehetőségei.

A könyv egyes fejezetei más-más megközelítésből ismertetik és elemzik az elmaradottan, hibásan működő beszédészlelési és beszédmegértési folyamatokat. Gósy Mária bevezető tanulmányából megismerhetjük az anyanyelv-elsajátítás bonyolult és összetett folyamatrendszerét, míg az első fejezetben Fent Zoltán írásában hallószervünk működéséről, a hallás folyamatáról, zavarairól és rehabilitációs lehetőségeiről olvashatunk. Az olvasó megismerkedhet a beszédészlelés neuropszichológiai vonatkozásaival (Csépe Valéria tanulmánya), illetve az anyanyelv-elsajátítás vizsgálati lehetőségeivel. A második fejezet tanulmányai a beszédfeldolgozás és a halláscsökkenés összefüggéseire világítanak rá hallássérült óvodás, illetve átmeneti hallászavart mutató, tipikus fejlődésű óvodás és kisiskolás gyermekek vizsgálata révén. Az eredmények felhívják a figyelmet arra, hogy a tisztahang-audiometrián ép hallónak minősített gyermekek esetében is elengedhetetlen a beszédhallás ellenőrzése. A beszédhangok felismerése ugyanis minden más akusztikai jelenség feldolgozásánál magasabb szintű idegtevékenységet igényel. Ez utóbbi a szintetizált beszéden alapuló GOH-eljárással vizsgálható, melyet Gósy Mária és Horváth Viktória cikke mutat be részletesen. A harmadik fejezetben beszédproduktions zavarokkal küzdő gyermekek beszédfeldolgozási mechanizmusait vizsgáló kutatásokkal ismerkedhetünk meg. Megtudhatjuk, hogy az egyes beszédhangképzési zavarok hátterében gyakran nem csupán artikulációs ügyetlenség, hanem beszédészlelési, beszédmegértési zavar is áll. Bóna Judit tanulmánya rávilágít továbbá arra, miként okozhat a beszédhiba az életkor előrehaladtával (célzott fejlesztés hiányában) beszédperceptions zavart. A negyedik fejezet a beszédperceptio működését a diszlexiával és az olvasási nehézségekkel összefüggésben tárgyalja. Gráczy Tekla Etelka, Gósy Mária és Imre Angéla közös cikkükben újabb fontos adatokat szolgáltatnak a diszlexia és az olvasási nehézség elkülönítéséhez; noha a két csoport perceptions teljesítménye hasonló, a diszlexiások esetében zavart beszédészlelési működés, elmaradottabb beszédértés és a folyamatok közötti jóval szorosabb összefüggések tapasztalhatók. Az ismertetett eredmények a terápiás következmények szempontjából is rendkívül fontosak. A mentálisan érintettek beszédfeldolgozásával foglalkozik az ötödik fejezet, amelyben az enyhe fokban értelmi fogyatékos, illetve a határeseti intellektusú gyermekek beszédészlelési és beszédmegértési folyamatainak működéséről olvasható részletes elemzés. A kutatásból kiderül, hogy az intelligenciaszint jobban befolyásolja a beszédértési folyamatokat, mint az észlelési működéseket, továbbá hogy ellentétben a tipikus fejlődésű, ép intellektusú gyermekekkel tapasztaltakkal a mentálisan érintettekkel az életkor előrehaladtával a folyamatok közötti összefüggések száma növekszik, így biztosítván a mechanizmus működését. A könyv két utolsó fejezete a beszédfeldolgozási nehézségeket, illetve a fejlesztési lehetőségeket ismerteti. Horváth Viktória kisiskolás gyermekek észlelési küszöbgörbéit elemezve megalkotta a beszédészlelési folyamatok tipológiáját. Tanulmányából megismerhetjük a különböző görbétípusokat, melyek mindegyike más-más perceptions zavarra utal. A tipológia megkönnyíti a pontos diagnózis felállítását,

és a célzott fejlesztés kidolgozását. Markó Alexandra kutatásai azt igazolják, hogy a beszédmegértés nehezítettsége tipikus fejlődésű tanulók egy részénél is fennáll. A különféle terápiás lehetőségekről Sósné Pintye Mária és Melegné Steiner Ildikó írásában olvashatunk.

A kötet erényei közé tartozik a témakör friss tudományos eredményeinek tolmácsolásán túl a szakkifejezés-magyarázat, amely a témában kevésbé jártas olvasó számára is könnyen olvashatóvá teszi a könyvet. A további ismeretek megszerzését a tanulmányok végén található irodalomjegyzékek segítik. A tanulmánykötetet ajánlom nyelvészeknek, pedagógusoknak, pszichológusoknak, logopédusoknak, gyógypedagógusoknak, egyetemi hallgatóknak, szülőknek és leendő szülőknek, illetve bárkinek, aki érdeklődik az imént ismertetett témakörök legújabb tudományos eredményei iránt.

Gyarmathy Dorottya